

Jaarverslag Kenniswerkplaats Leefbare Wijken 2019

1. Doelen en organisatie van de Kenniswerkplaats

De Kenniswerkplaats (KWP) Leefbare wijken is een samenwerkingsverband tussen de gemeente Rotterdam en de Erasmus Universiteit Rotterdam met als tweeledige doelstelling:

- 1) **Kennis genereren:** het (laten) uitvoeren van beleids- en praktijkrelevant onderzoek over stadswijken en zaken als leefbaarheid, (ervaren) veiligheid, burgerparticipatie, enz.
- 2) **Kennis delen:** door middel van publicaties op onze website, lezingen en expertmeetings over relevante thema's voor medewerkers van de gemeente Rotterdam en andere geïnteresseerden.

De **regiegroep** vormt de dagelijkse leiding van de KWP Leefbare Wijken. Godfried Engbersen (hoogleraar Sociologie/EUR) en Hestia Reukema (directeur dienstverlening/ gemeente Rotterdam) fungeerden in 2019 als respectievelijk universitaire en gemeentelijke 'trekkers' van de Kenniswerkplaats. Verder zaten in de regiegroep: Frank Kenselaar (cluster Stadsbeheer/gemeente), Shona Dickson c.q. Roy Geurs (cluster Maatschappelijke Ontwikkeling/gemeente), Wim van der Zanden (onderzoeker OBI/ gemeente) en Marjolein Kooistra (ESSB/EUR). Erik Snel en Philip Marcel Karré fungeerden als coördinatoren van de Kenniswerkplaats en werden daarin ondersteund door Ines Haddoudi (allen DPAS/EUR).

Daarnaast is er een breed samengestelde **programmagroep** met vertegenwoordigers van de gemeente, de EUR en andere kennisinstituten. De programmagroep dient enerzijds als klankbord voor de regiegroep om meer inzicht te krijgen in de kennisvragen van het beleid en de onderzoeksplannen van betrokken onderzoekers en denkt anderzijds mee over de activiteiten van de KWP. De programmagroep bestond in 2019 uit de volgende vertegenwoordigers van de gemeente: Maud van Bavel (directie Veiligheid), Marco de Bruin (cluster Stadsontwikkeling), Tamara van der Hoek (Kennispunt Inspraak en Participatie), Bart Moes (cluster Stadsbeheer), Ivo Plakman (Concernstaf en Strategie), Marn van Rhee (OBI) en Marianne Vogel (Stadsbeheer). Vanuit de EUR zijn diverse faculteiten/vakgroepen vertegenwoordigd: Arwin van Buuren (DPAS), Robert Dur (ESE), Gwen van Eijk (Criminologie/Law), Marjan Gorgievski-Duijvesteijn (Psychologie), Frank van Steenberg (Drift) en Afke Weltevrede (RISBO). Van andere kennisinstituten zijn als leden van de programmagroep betrokken: Carolien Dieleman (EMI, Hogeschool Rotterdam), Marnix Eysink Smeets (Hogeschool Inholland), Ruth Höppner (Veldacademie), Reinout Kleinhans (TU Delft), en Vincent Smit c.q. Katja Rusinovic (Haagse Hogeschool).

Contact:

Website <http://www.kenniswerkplaats-leefbarewijken.nl/>

Mail leefbaarheid@essb.eur.nl

2. Onderzoek van en voor de kenniswerkplaats

Wat betreft onze eerste doelstelling (“Kennis genereren”) was 2019 een zeer vruchtbaar jaar. Enerzijds zijn meerdere onderzoeksprojecten die in 2018 zijn gestart in 2019 afgerond, anderzijds zijn in 2019 enkele nieuwe projecten gestart en deels ook afgerond. Hieronder volgt een kort overzicht. Alle publicaties van ons onderzoek staan ook op de website (<http://www.kenniswerkplaats-leefbarewijken.nl/publicaties/>)

<p>Aike Janssen, Arwin van Buuren, Astrid Molenveld, Margot Hermus (EUR/DPAS), <i>Beheer het dan lekker zelf...</i></p> <p>Gemeenten verwachten geen geld te besparen door het inzetten op zelfbeheer door actieve burgers, maar hopen op grotere betrokkenheid burgers bij hun wijk, zo blijkt uit dit onderzoek naar zelfbeheer in Rotterdam, Utrecht en Dordrecht. Het onderzoek naar praktijken van zelfbeheer door actieve burgers was een opdracht van de gemeente Rotterdam (Cluster Stadsbeheer) en de Kenniswerkplaats Leefbare Wijken</p>	
<p>Ingmar van Meerkerk en Philip Karré (EUR/DPAS), <i>Samen werken in de wijk</i></p> <p>Wijkcoöperaties zijn bewonersinitiatieven die vaak innovatieve of experimentele activiteiten ten behoeve van de leefbaarheid ontplooiën. Deze studie onderzoekt hoe de relatie tussen wijkcoöperaties en de gemeente versterkt kan worden waardoor zij op een productieve en duurzame manier bijdragen aan de aanpak van maatschappelijke uitdagingen in Rotterdam. Deze relatie blijkt complex, onwennig en vaak moeizaam. Aanbevolen wordt een gezamenlijk leer- en ontwikkeltraject te doorlopen, waardoor een gedeeld idee ontstaat hoe de relatie tussen beide partijen op een productieve en duurzame manier kan bijdragen aan de aanpak van maatschappelijke uitdagingen in de Rotterdamse wijken.</p>	
<p>Wenda Doff, <i>Kansen en obstakels voor veerkracht</i></p> <p>Veerkracht (“resilience”) is het nieuwe toverwoord over hoe we moeten omgaan met de acute gevolgen van complexe ontwikkelingen zoals klimaatverandering, digitalisering, de transformatie van de verzorgingsstaat en immigratie. Veerkrachtige mensen en gemeenschappen zijn in staat om op zulke schokken en veranderingen te anticiperen en zich aan te passen, mee te bewegen of zelfs te transformeren. De Veldacademie deed samen met Rotterdamse sociologiestudenten onderzoek over hoe veerkracht werkt in de praktijk van Rotterdamse buurten en welke hulpbronnen daarbij belangrijk zijn.</p>	

Alexandra van den Heerik, Youri Seidler, *Sociaal kapitaal in de wijk*

Dit onderzoek beschrijft vijf bottom-up bewonersinitiatieven in Rotterdam die mede beogen sociale verbindingen in de wijk te versterken. De initiatieven bereiken kwetsbare bewoners waarop de gemeente zich richt in haar strijd tegen sociaal isolement en eenzaamheid. De initiatieven bieden een veilige, laagdrempelige en vertrouwde omgeving waarbinnen deelnemers nieuwe contacten en relaties opdoen. Deelnemers geven aan zich veilig te voelen, ergens bij te horen en even met gelijkgestemden onder elkaar te kunnen zijn. Sommigen verkiezen het informele karakter van bewonersinitiatieven boven het reguliere maatschappelijke aanbod. De kleinschalige initiatieven hoeven minder verantwoording af te leggen aan instanties, waardoor het als vrijblijvender en minder dwingend ervaren wordt door deelnemers.

Godfried Engbersen, Iris Glas, Gijs Custers, Erik Snel (EUR/DPAS), *Maasstad aan de monitor: De andere lijstjes van Rotterdam*

Rotterdam verandert. Waar de stad voorheen nog de ‘verkeerde lijstjes’ aanvoerde, staat ze er tegenwoordig stukken beter voor. Dit blijkt uit het onderzoek *Maasstad aan de monitor*. Het onderzoek biedt op toegankelijke wijze inzicht in diverse maatschappelijke ontwikkelingen in Rotterdam. Deze inzichten zijn verkregen aan de hand van het Wijkprofiel, de tweejaarlijkse monitor van de gemeente Rotterdam. De verschillende hoofdstukken zijn gebaseerd op diverse Engelstalige publicaties van Iris Glas en Gijs Custers, die in hun promotieonderzoeken intensief gebruik maken van de enquête van het Wijkprofiel. Hun onderzoek is mogelijk gemaakt door de gemeente Rotterdam, de Erasmus Universiteit en de Kenniswerkplaats Leefbare wijken.

Anne Elzinga, Jossian Zoutendijk, Krista Schram, Marnix Eysink Smeets (Inholland), *Alerte burgers, meer veiligheid*

Buurtveiligheidsapps leiden in Rotterdam nauwelijks tot een directe verbetering van de veiligheid, het veiligheidsgevoel of de leefbaarheid in de buurt. Toch vinden buurtbewoners de apps zinvol: ze geven hen meer zicht op wat in de buurt speelt en een gevoel een steentje bij te dragen. Ook verwachten zij een beter contact met politie, gemeente en met elkaar. Dit blijkt uit het onderzoeksrapport ‘Alerte burgers, meer veiligheid?’

Tom de Leeuw, *Vuilstructuren en schoonpatronen: Een literatuuronderzoek naar de achtergronden en interventies tegen zwerfafval*

Net als andere steden kampt Rotterdam met problemen rond het voorkomen en het bestrijden van zwerfafval. Enkel extra schoonmaak is niet voldoende om het tij te keren en bovendien kostbaar. Deze literatuurstudie biedt inzicht in wetenschappelijk onderzoek over achtergronden en interventies tegen zwerfafval, o.m over de ‘daders’, bepalende fysieke omstandigheden en interventies, zoals experimenten met toezicht en handhaving, faciliteren en belonen, normactivatie en productdesign. Vooral een integrale aanpak, waarin verschillende interventies tegelijkertijd worden ingezet, blijkt belangrijk.

Naast deze afgeronde studies zijn in 2019 twee andere onderzoeksprojecten gestart, (mede-) gefinancierd door de KWP Leefbare Wijken. Deze studies worden in 2020 afgerond en gepubliceerd.

- *Burgerparticipatie en energietransitie*: meerjarig onderzoek naar het optimaliseren van burgerparticipatie tijdens de energietransitie in de gemeente Rotterdam. In samenwerking met Tamara van der Hoek (gemeente Rotterdam, KPI) zet Arwin van Buren een leeromgeving op om de lessen uit de vijf pilotgebieden (Bospolder-Tussendijken, Rozenburg, Pendrecht en Groot-IJsselmonde) vast te leggen en te verspreiden.
- *Burgerparticipatie in kleine kernen*: een onderzoek naar de verschillende vormen van burgerparticipatie binnen drie kleine kernen van Rotterdam (Hoek van Holland, Pernis en Rozenburg). Dit onderzoek wordt uitgevoerd door onderzoeksbureau Citisens. Gevraagd wordt om een analyse van de eigenheid van burgerparticipatie in elk van de drie kernen. Het gaat daarbij niet zozeer om het ophalen van problemen, maar om te zoeken naar de kracht in elke kern waar gebruik van kan worden gemaakt.

3. Bijeenkomsten en activiteiten

De tweede doelstelling streeft de Kenniswerkplaats (“kennis delen”) na door de resultaten van onderzoek op de website te delen én door bijeenkomsten te organiseren. In 2019 heeft de Kenniswerkplaats vier bijeenkomsten georganiseerd of was daarbij betrokken:

- *Masterclass burgerparticipatie: De betrokken stad (6 juni)*: In samenwerking met de strategiepools van de gemeente Rotterdam en het ministerie van Binnenlandse Zaken hebben wij voor medewerkers van de gemeente Rotterdam een bijeenkomst georganiseerd en gefaciliteerd waarin experts en practitioners met elkaar in gesprek zijn gegaan omtrent ervaringen met burgerparticipatie in Rotterdam. Bij dit gesprek waren ruim 50 deelnemers aanwezig. (Verslag: <http://www.kenniswerkplaats-leefbarewijken.nl/bijeenkomsten/verslag-expertmeeting-de-betrokken-stad/>)
- *Presentatie boek ‘Maasstad aan de Monitor’ (17 juni)*: Godfried Engbersen presenteerde de bevindingen uit het boek. Tevens was er aandacht voor de implicaties die de bevindingen hebben voor lokaal beleid. Wethouder Wijbenga ontving het eerste exemplaar (foto onder). Bij deze bijeenkomst waren ruim 60 personen aanwezig. (Verslag: <http://www.kenniswerkplaats-leefbarewijken.nl/bijeenkomsten/17-06-boekpresentatie-maasstad-aan-de-monitor-met-o-a-wethouder-wijbenga/>)

- *Lezing over 'Stijgende en dalende wijken'* (15 oktober): Op een drukbezochte lezing (foto boven) presenteerde Matthijs Uyterlinde (Platform31) zijn onderzoek *Wijk in zicht* naar de bloei en verval van stadswijken. In het onderzoek en de lezing werd ook ingegaan op de ontwikkelingen in twee Rotterdamse wijken, de Afrikaanderwijk en de Tarwewijk. De lezing maakte duidelijk dat de ontwikkelingen in de Afrikaanderwijk positiever zijn dan in de Tarwewijk. De belangrijkste conclusie: wil een wijkaanpak aanslaan, dan zijn visie, samenwerking en vooral tijd onontbeerlijk. (Verslag: <http://www.kenniswerkplaats-leefbarewijken.nl/bijeenkomsten/lezing-15-oktober-stijgende-en-dalende-wijken-in-rotterdam-door-matthijs-uyterlinde-platform31/>)
- Workshop bij Rotterdams Kennisfestival (28 oktober): Iris Glas en Gijs Custers verzorgen een workshop naar aanleiding van hun boekje 'Maasstad aan de Monitor'. De workshop was goed bezocht door mensen van verschillend pluimage. Onderwijsbeleid van gemeente, Stadsontwikkeling Economie, Onderwijsinstellingen en een raadslid waren aanwezig. Er was vooral veel interesse voor de nieuwe klassenindeling, omdat dit recht doet aan de verscheidenheid in Rotterdam. Beleidsmogelijkheden werden gezien voor participatie en per wijk gedifferentieerd omgaan met wijkopgaven zoals bijvoorbeeld sloopopgaven.

Naar aanleiding van het rapport *Maasstad aan de monitor* zijn meerdere mediapublicaties verschenen:

in het AD <https://www.ad.nl/rotterdam/migrantenkinderen-doen-het-goed-in-rotterdam~aea04df9/> en een interview met Godfried Engbersen <https://www.ad.nl/rotterdam/interview-het-oude-beeld-over-mensen-met-een-migratieachtergrond-is-gedateerd~ab58ad4c/>. Een artikel in de NRC <https://www.nrc.nl/nieuws/2019/10/10/armoede-betekent-rekenen-op-je-sociale-netwerk-a3976198> Daarnaast is er een recensie verschenen op Platform O <https://platformoverheid.nl/artikel/rotterdam-aan-de-monitor/> Tevens zijn aan de hand van het rapport artikelen verschenen op Wiarda Beckman Stichting <https://www.wbs.nl/publicaties/vier-adviezen-voor-een-leefbare-stad> en 2 artikelen op [socialevraagstukken.nl](https://www.socialevraagstukken.nl) en is het rapport regelmatig aangehaald, oa in artikel over jongeren op Zuid. <https://idemrotterdam.nl/niemand-vraagt-ooit-hoe-het-is-op-zuid-de-ervaringen-van-jongeren-in-verhuppand-feijenoord/>